

„Ово што имамо између Израелаца и Палестинаца је оружани сукоб, али ако једна страна постане јача, постоји могућности да дође до геноцида”, објашњавао је професор Јехуда Бауер, један од водећих светских стручњака за Холокауст и геноцид групи Данаца који су били на семинару у Јад Вашему.

На питање једног од семинариста: „Да ли ви то мислите да би Израел могао да почини геноцид над палестинским народом?”, професор Бауер је кратко одговорио: „Да”.

Цитирани дијалог, а пренео га је лист „Харец” у свом онлајн издању, догодио се још 2003. године, али сликовито показује приступ професора Бауера вишедеценијском сукобу на Блиском истоку. Приступ којим се водио и у својој богатој научној каријери, био је да покушава да размишља „ван оквира”, да сагледа што више различитих становишта, да буде објективан и ослобођен предрасуда.

Професор Јехуда Бауер академски је саветник Јад Вашема и професор Историје и студија Холокауста на Аврахам Харман институту савременог јеврејства на Хебрејском

универзитету у Јерусалиму. Довео је у питање многе познате тезе у изучавању Холокауста: ону да је то јединствени догађај у људској историји (професор Бауер сматра га догађајем без преседана, не искључујући могућност да се такав страхан чин понови било ком другом народу), истражујући и пишући о јеврејском покрету отпора током Холокауста побио је уврежено мишљење да су Јевреји без отпора ишли у смрт „као овце на клање”. Отворио је и питање колико су амерички Јевреји учинили да помогну Јеврејима у Европи током Другог светског рата. Треба још додати да је професор Бауер 1998. године одликован највећим цивилним признањем у Израелу.

Сматрају га и једним од водећих стручњака за геноцид – Бауер је био саветник шведске владе при Међународном форуму за превенцију геноцида. У разговору за „Политику”, Јехуда Бауер подсећа да међународно право има једну дефиницију геноцида: то је, према његовом тумачењу, намера или акција спроведена са намером да се уништи етничка, национална или верска група као таква, у целини или делимично.

– Не знам, међутим, ниједног озбиљног академика који се слаже с том дефиницијом. Као прво, та дефиниција усвојена од стране Уједињених нација још 1948. године не говори вам ништа о томе како спречити геноцид, нити шта радити ако нека од држава чланица УН започне нешто што би могао бити геноцид. Такође, политички, социјални, економски разлози који могу водити ка томе да се уништи једна национална група нису укључени у дефиницију, а морају бити – каже професор Бауер у разговору за „Политику”.

Приближава се двадесета годишњица злочина над Бошњацима у Сребреници и јавност у региону поново дебатује да ли је то био геноцид или не. Резолуција о Сребреници коју је Савету безбедности Уједињених нација предложила Велика Британија је јасна: у Сребреници се догодио геноцид. Какво је Ваше мишљење?

У овом одређеном случају, Савет безбедности донео је резолуцију која се ослања на међународно право. Можете да расправљате да ли је убијање неколико хиљада мушкараца и момака у Сребреници била акција са намером да се уништи људска група делимично, не у целости, свакако. Међутим, шта је то делимично, то је проблематично питање. Лично не бих био на страни оних који Сребреницу дефинишу као геноцид. Мислим да бих то дефинисао као масовно убиство, ратни злочин и злочин против човечности. Такође, мислим да нема могућности да се докаже да ли је било намере од стране Републике Српске да уништи муслимане Бошњаке као етничку групу. Ако је и било такве намере, она засигурно нигде није записана у документима. Али, видите, моја позиција је позиција појединца, ја немам утицаја ни на кога ко доноси такве одлуке. Треба напоменути и да Сребреница није била једино масовно убиство у грађанском рату

деведесетих година на вашим просторима. Било је масовних убистава на свим странама, дакле, не можете рећи да је Сребреница било једино масовно убиство почињено тих година.

Резолуција Велике Британије забрањује порицање геноцида у Сребреници. Како то коментаришете?

То је логичан закључак из одлуке да се Сребреница дефинише као геноцид. Ако препознате нешто као геноцид, онда очигледно, порицање тога је злочин. Дакле, резолуција прати логику међународног права. Могу да разумем логику иза те реченице, не морам да се идентификујем с тиме, али разумем логику којом су се водили.

Да ли се могу поредити Холокауст и Сребреница? Како неком ко је стручњак за Холокауст изгледа поређење Холокауста, Руанде и Сребренице, на пример?

Сви геноциди се могу поредити и сви су различити једни од других. Геноцид не можете одредити бројевима. Постоје племена у Амазонији у Бразилу која броје неколико стотина људи. Ако 200 њих убију бели досељеници, да ли је то геноцид? У Руанди је било 800.000 жртава, у Сребреници до 5.000, али је тај број предмет расправе, у случају Холокауста, то је највероватније било 5,7 милиона људи, у Камбоџи 1,8 милиона. Бројеви су наравно веома важни за жртве и њихове породице, али што се тиче дефиниције, нису бројеви оно што је битно, већ елементи који су довели до геноцида. Холокауст је другачији од свих других геноцида на много начина. Као прво, имате чисту намеру, јасно изречену и формулисану: нацисти су одлучили да убију сваког Јеврејина који постоји на свету. Са тим нема поређења. Такође, идеологија која је мотивисала Холокауст била је потпуно прагматична идеологија. То није имало везе ни са земљом, ни са новцем, ни са имањем, то је била чисто идеолошка ствар. Али, Холокауст је упоредив са Руандом или било којим другим геноцидом, јер има елементе који се могу упоредити једни са другима. Пре свега, патња жртава. Људска патња је увек иста, не можете да градирате патњу, да кажете да су Јевреји патили више него Тутси или муслимани Бошњаци или Руси или било ко други у ситуацији масовних убистава. Људска патња је увек иста.

Сметају ли Вам све чешћа поређења нацизма и комунизма? Украјина је недавно забранила било какву одбрану нацизма и комунизма, закон не дозвољава чак ни певање „Интернационале”...

То је потпуно неприхватљиво. Очигледно је да су та два тоталитарна режима починила масовне злочине, милиони људи су побијени. Али, та два тоталитарна режима била су веома различита. Совјети, барем што се тиче источне Европе, никада нису планирали да изврше геноцид над било којом нацијом у том делу Европе, ни у балтичким државама, нити у Пољској, нити било где другде. Они су хтели да контролишу, да владају, експлоатишу, али може да се докаже веома јасно да Совјети никада нису намеравали да униште Естонце или Латвијце или Литванце или Пољаке или било коју другу нацију у источној Европи. С друге стране, јасно може да се докаже, и то веома јасно и недвосмислено, да су Немци планирали уништење балтичких нација. То је записано, постоје документи о томе. Такође, Други светски рат није почео због Стаљина, већ зато што је нацистичка Немачка одлучила да започне рат.

Регион бивше Југославије још увек носи тешко бреме из периода Другог светског рата. Још увек се расправља ко су жртве, а ко убице, колико је људи убијено, а уз то и даље постоје они који кокетирају с нацистичким и усташким симболима. Како можемо да закопамо ратне секире и вратимо историју тамо где јој је место?

Ствар је много компликованија него што то Ваше питање сугерише. Влада у Србији коју је водио Милан Недић учествовала је у полицијски акцијама Немаца и убијала Рома. Затим, водио се бруталан унутрашњи рат у Југославији између четника и Титових партизана, са Италијанима и Немцима који су учествовали у томе. Усташе су делимично биле под контролом Немаца, али су били независни. Логори смрти у Јасеновцу и Старој Градишки нису били под контролом Немаца, већ Хрвата усташа. С друге стране, велики број партизана су били Хрвати, мада је и ту било доста Срба. То мора да се сагледа, колико год је могуће, објективно. Свако је ту био одговоран за убиства других. Једино Роми никада нису убили никога, нити су то чинили Јевреји. Али, осим њих, сви други су били укључени у то.

Јелена Чалија

(Политика)